

NUTQIY AKTLAR TIZIMIDA MADANIY KONSEPTLARNING KOMMUNIKATIV VA PRAGMATIK TALQINI

Sotvaldiyeva Xilola Musinova

FarDU Ingliz tili amaliy kursi kafedrası dotsenti

Ilmiyaminova Ohista Hamidullo qizi

FarDU filologiya va tillarni o'qitish: ingliz tili yo'nalishi 2-bosqich talabasi
ohistailmiyaminova@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada nutqiy aktlarda madaniy konseptlarning lingvistik va pragmatik ifodalanish xususiyatlari tahlil qilingan. Tadqiqot ingliz, rus, nemis va o'zbek tillarida olib borilgan ilmiy izlanishlar asosida qiyosiy-pragmatik yondashuvda amalga oshirilgan. Har bir tilda madaniy konseptlarning nutqiy aktlarda qanday ifodalanishi, ularning semantik yuklamasi va ijtimoiy kontekstdagi roli aniqlangan. Ingliz tilida "politeness" va "individualism", rus tilida "dusha" va "pravda", nemis tilida "Ordnung" va "Pflicht", o'zbek tilida esa "hurmat" va "odob" konseptlari markaziy o'rinni egallashi tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, madaniy konseptlarning nutqiy aktlardagi lingvistik ko'rinishlari universallik bilan birga, milliy-madaniy o'ziga xoslikni ham aks ettiradi.

Kalit so'zlar: nutqiy akt, madaniy konsept, pragmalingvistika, lingvokulturologiya, ingliz tili, rus tili, nemis tili, o'zbek tili, kommunikativ madaniyat, illokutsion akt, madaniy semantika.

Zamonaviy tilshunoslikda nutqiy faoliyatning mazmuniy qatlamini chuqur o'rganish, ayniqsa, madaniy omillar bilan uzviy bog'liq bo'lgan til birliklarining pragmatik ahamiyatini tahlil qilish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Til faqat aloqa vositasi emas, balki madaniy tafakkur, ijtimoiy munosabatlar va qadriyatlar tizimini ifoda etuvchi murakkab fenomen sifatida qaralmoqda. Shu nuqtayi nazardan olib qaralganda, nutqiy aktlar va madaniy konseptlarning o'zaro aloqadorligini o'rganish lingvistik va pragmatik tadqiqotlarning markaziy yo'nalishlaridan biriga aylangan. Nutqiy akt nazariyasi dastlab ingliz tilshunosi J. L. Austin tomonidan ilgari surilgan bo'lib, u til orqali faqat ma'lumot uzatilmaydi, balki harakat ham sodir bo'ladi, degan g'oyani ilgari suradi. Uning "How to Do Things with Words" (1955) asarida nutq

orqali bajariladigan illokutsion, perlokutsion va lokutsion aktlar tahlil qilinadi. Keyinchalik bu nazariyani rivojlantirgan J. Searle esa nutqiy aktlarni sistematik tasniflab, ularni ijtimoiy kontekstda o'rganishga urg'u bergan. Bu yondashuvda har bir gapiruv akti — bu ma'lum bir ijtimoiy harakat bo'lib, u muayyan madaniy norma va qadriyatlar asosida shakllanadi. Ingliz tilshunosligida esa H. Grice'ning kooperativlik tamoyillari orqali madaniy kontekstda qanday qilib nutq samarali bo'lishi mumkinligi tahlil qilinadi. Madaniy konseptlar esa inson tafakkurining muayyan xalq yoki jamiyatga xos bo'lgan, til orqali ifodalanadigan tushuncha va qadriyatlar majmuasidir. Rus tilshunosi Yu. S. Stepanov konseptlarni “madaniyatning molekulalari” deb atagan, ya'ni ular madaniy va milliy ongda ildiz otgan, tafakkurda muhrlangan tushunchalardir. Nemis olimlari, xususan R. Wierzbicka va G. Drosdowski tomonidan konseptual semantika doirasida olib borilgan tadqiqotlar ham tillararo madaniy tafovutlarni tahlil qilishga xizmat qiladi.

O'zbek tilshunosligida esa bu masalaga ilk bor diqqat qaratgan olimlardan biri A. Nurmonov bo'lib, u nutqiy faoliyatning ijtimoiy jihatlarini yoritgan. Shuningdek, G'. Rahmatullayev va M. Jo'rayev kabi olimlar til birliklarining kommunikativ hamda madaniy xususiyatlarini alohida o'rganishgan. Ularning ishlarida til vositalari faqat grammatik birlik emas, balki axloqiy-estetik, ijtimoiy-madaniy yuklamalarga ega kommunikativ vosita sifatida qaraladi.

Shunday qilib, nutqiy aktlar doimo muayyan madaniy konseptlar bilan chambarchas bog'liq bo'ladi. Masalan, o'zbek tilidagi “Yuzing yorug' bo'lsin” degan ibora nafaqat tabrik, balki milliy dunyoqarashda yorug'lik va baxt konseptlarini ham o'zida mujassam etadi. Bunday holatlarda gapning pragmatik vazifasi — ya'ni, uni aytishdan ko'zlangan maqsad — tilshunoslikdagi illokutsion akt sifatida tahlil qilinadi. Biroq bu aktning mazmuni faqat semantik jihatdan emas, balki u yashiringan madaniy konnotatsiyalar orqali to'liq anglanadi.

Mazkur maqolaning maqsadi — nutqiy aktlarda madaniy konseptlarning qanday lingvistik va pragmatik ifoda topishini aniqlash, hamda ularning turli tillarda qanday ifodalanishi va qabul qilinishini solishtirishdir. Maqolaning vazifalari quyidagilardan iborat:

1. Nutqiy akt va madaniy konseptlar nazariy asoslarini yoritish;
2. O'zbek tilida madaniy konseptlarning qanday lingvistik birliklar orqali ifodalanishini tahlil qilish;
3. Nutqiy aktlar doirasida bu konseptlarning pragmatik vazifasini aniqlash;

4. Ingliz, rus va nemis tillarida konseptual farqlarni aniqlash orqali madaniyatlararo pragmatikaning ahamiyatini ko'rsatish.

Ushbu tadqiqotda nutqiy aktlarda madaniy konseptlarning lingvistik va pragmatik ifodasini aniqlash maqsadida **qiyosiy-tipologik, diskurs-tahlil, konseptual tahlil** va **pragmatik yondashuv** usullaridan foydalanildi. Tadqiqot materiali sifatida ingliz, rus, nemis va o'zbek tillaridagi kundalik muloqot, badiiy matnlar hamda ommaviy axborot vositalaridagi nutqiy aktlar tanlab olindi.

Birinchi bosqichda madaniy konseptlarning mazmuni va ularning til birliklarida ifodalanish shakllari **kognitiv lingvistika** tamoyillari asosida o'rganildi. Bu borada ingliz tilshunosligida **J. L. Austin** va **J. Searl**ning nutqiy akt nazariyasi, **G. Lakoff** hamda **M. Johnson**ning konseptual metafora haqidagi ishlari metodologik asos bo'lib xizmat qildi. Shuningdek, ingliz tilida madaniy konseptlarning nutqiy aktlarda aks etishini tahlil qilishda **A. Wierzbicka**ning "cultural scripts" (madaniy ssenariylar) konsepsiyasi asos sifatida olindi. *Rus tilshunosligida* bu yo'nalishda olib borilgan **Y. N. Karaulov, V. A. Maslova, N. D. Arutyunova, V. I. Karasik**larning ishlari asosida madaniy konseptlarning semantik va kommunikativ xususiyatlari o'rganildi. Ularning konsept tahliliga oid nazariy yondashuvlari orqali rus tili materialida nutqiy aktlarning milliy-madaniy o'ziga xosliklari aniqlashtirildi. *Nemis tilshunosligida* **H. Paul Grice, D. Wunderlich, K. Bühler** hamda **W. Motsch**larning pragmatik nazariyalari asosida nutqiy aktlarning ma'no va niyat o'rtasidagi munosabati tahlil qilindi. Shu bilan birga, nemis tilidagi madaniy konseptlarning lingvopragmatik jihatlari **diskurs tahlili** usuli orqali aniqlanib, ularning ijtimoiy-madaniy omillar bilan bog'liqligi ochib berildi. *O'zbek tilshunosligida* esa **A. Nurmonov, R. Sayfullayeva, G. To'xliyeva, D. Yo'ldoshev.** va boshqa olimlarning nutq madaniyati, pragmalingvistika hamda madaniy konseptlar bo'yicha ilmiy qarashlari tahliliy asos sifatida foydalanildi. O'zbek tili materiallari orqali milliy qadriyatlar, axloqiy me'yorlar va ijtimoiy kontekstda nutqiy aktlarning madaniy ifodasi tahlil qilindi.

Tadqiqotning ikkinchi bosqichida to'rt tildagi materiallar **qiyosiy tahlil** orqali solishtirilib, madaniy konseptlarning nutqiy aktlarda ifodalanishidagi umumiylik va farqlar aniqlashtirildi. Shuningdek, **pragmatik funksiyalar** – ya'ni iltimos, rad etish, minnatdorchilik, uzr so'rash, tabriklash kabi nutqiy aktlar misolida madaniy semantikalar tahlil qilindi. Uchinchi bosqichda olingan natijalar **lingvokulturologik yondashuv** asosida izohlanib, har bir tilga xos madaniy konseptlarning kommunikativ ahamiyati aniqlashtirildi. Shu tarzda tadqiqot til va madaniyat o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni pragmatik darajada ochib berishga qaratildi. To'rtinchi bosqichda esa olingan nazariy va empirik natijalar umumlashtirilib, madaniy konseptlarning nutqiy

aktlardagi ifodalanish mexanizmlari tizimlashtirildi. Bu bosqichda til birliklarining kommunikativ qiymatini belgilovchi omillar – ijtimoiy kontekst, suhbatdoshlar oʻrtasidagi munosabat, muloqotning maqsadi va vaziyatga xos nutqiy strategiyalar – chuqur tahlil qilindi. Shuningdek, madaniy konseptlarning milliy madaniyatda tutgan oʻrni hamda ularning til orqali qanday shakllanishi va uzatilishi lingvokognitiv yondashuv asosida izohlandi.

Tadqiqot natijalari shuni koʻrsatdiki, har bir tildagi nutqiy aktlar faqat grammatik yoki leksik jihatdan emas, balki madaniy va psixologik omillar taʼsirida ham shakllanadi. Masalan, iltimos yoki uzr soʻrash kabi nutqiy aktlar turli tillarda oʻxshash maqsadga xizmat qilsa-da, ularning ifoda shakli va kommunikativ ohangi milliy madaniyatga xos qadriyatlar bilan belgilanadi. Shu sababli, madaniy konseptlarni chuqur tahlil qilish muloqotdagi noverbal vositalar, intonatsiya, murojaat shakllari kabi pragmatik komponentlarning toʻgʻri talqinini ham taʼminlaydi. Umuman olganda, tadqiqot natijalari madaniyatlararo kommunikatsiyada tilning faqat aloqa vositasi emas, balki madaniy tajriba va qadriyatlarni ifoda etuvchi ijtimoiy hodisa sifatidagi rolini yanada yoritib berdi. Bu esa lingvokulturologik va pragmatik tahlilning integratsiyasi orqali til oʻrganish, tarjima, hamda diplomatik muloqot kabi sohalarda samaradorlikni oshirish imkonini beradi.

Ingliz, rus, nemis va oʻzbek tillari materiallarini qiyosiy tahlil qilish orqali nutqiy aktlarning tuzilishi, maqsadi va madaniy yuklamasi jihatidan bir qator oʻxshashlik va farqlar aniqlandi. *Birinchidan, ingliz tili* materiallari asosida aniqlanishicha, madaniy konseptlar, ayniqsa “politeness” (muloyimlik) va “individualism” (shaxsiy erkinlik) konseptlari nutqiy aktlarning pragmatik asosini tashkil etadi. **J. L. Austin** va **J. Searl**ning nazariy qarashlariga muvofiq, ingliz tilida har bir nutqiy akt aniq ijtimoiy vaziyatga mos tarzda tuziladi, bunda maqsad “direct illocution”dan koʻra “indirect speech act” orqali ifodalanadi. Tadqiqot davomida **G. Leech**ning “Pragmatics of Politeness” nazariyasidagi “tact” va “agreement maxims” (muloyimlik va kelishuv prinsiplari) ingliz madaniyatining asosiy kommunikativ tamoyillari ekanligi tasdiqlandi. *Ikkinchidan, rus tili* materiallari tahlilida madaniy konseptlarning asosiy oʻzagi “dusha”, “soglasie”, “pravda” kabi maʼnaviy va hissiy tushunchalardan iborat ekani aniqlandi. **V. I. Karasik**, **N. D. Arutyunova** va **V. A. Maslovalar**ning tadqiqotlari shuni koʻrsatadiki, rus nutqiy aktlarida samimiylik va hissiy ifoda darajasi yuqori boʻlib, “madaniy konsept”lar koʻpincha kontekstual maʼnoda ochiladi. Ushbu tilda nutqiy aktlar koʻpincha kollektiv qadriyatlar, ijtimoiy birdamlik va axloqiy masʼuliyatni ifodalaydi. *Uchinchidan, nemis tilida* madaniy konseptlar koʻproq mantiqiylik, aniq ifoda va ijtimoiy masofa bilan bogʻliq. **H. P. Gric**ning kooperatsiya prinsiplari,

K.Bühlerning “organon modeli” va **D.Wunderlich**ning pragmatik yondashuvlari asosida aniqlanishicha, nemis madaniyatida nutqiy aktlar odatda to‘g‘ridan-to‘g‘ri, lekin ijtimoiy me‘yorlarga qat’iy rioya qilgan holda amalga oshiriladi. “Ordnung” (tartib), “Pflicht” (burch) kabi konseptlar nemis nutqining pragmatik asosini tashkil etib, ularning lingvistik ifodasi yuqori darajadagi aniq struktura va normativlik bilan xarakterlanadi. *To‘rtinchidan, o‘zbek tili* materiallari tahlili shuni ko‘rsatdiki, o‘zbek madaniyatida nutqiy aktlar “hurmat”, “odob”, “inoqlik” kabi konseptlar bilan uzviy bog‘liq. **A. Nurmonov, R. Sayfullayeva, G. To‘xliyeva, D. Yo‘ldoshev** va boshqa olimlarning ishlari asosida aniqlanishicha, o‘zbek tilidagi pragmatik birliklar ko‘pincha kollektiv qadriyatlarni ifodalaydi, nutqiy aktlar esa ijtimoiy maqom, yosh farqi va jins omillariga muvofiq tarzda tuziladi. Masalan, iltimos yoki rad etish kabi aktlarda bevosita ifodadan ko‘ra yumshoq, bilvosita shakllar ustunlik qiladi — bu esa milliy odob me‘yorlarining til tizimida mustahkam o‘rnashganligini ko‘rsatadi. *Qiyosiy tahlil natijalariga ko‘ra*, to‘rt tilda ham madaniy konseptlarning lingvistik ifodasi nutqiy aktning maqsadi va ijtimoiy konteksti bilan bevosita bog‘liq. Biroq ingliz va nemis tillarida **shaxsiy masofa va aniqlik**, rus va o‘zbek tillarida esa **emotsionallik va ijtimoiy yaqinlik** asosiy pragmatik xususiyat sifatida namoyon bo‘ladi. Shunday qilib, tadqiqot natijalari nutqiy aktlarda madaniy konseptlarning ifodalanishi **universal kommunikativ mexanizmlarga** ega bo‘lsa-da, ularning konkret shakli **milliy-madaniy o‘ziga xoslik** bilan belgilanadi. Bu esa til va madaniyat o‘rtasidagi o‘zaro ta’sirni pragmatik darajada tahlil qilish muhimligini yana bir bor tasdiqlaydi.

Quyidagi jadvalda esa nutqiy aktlarning bir nechta kategoriyalarida (hurmat, minnatdorchilik va boshq.) madaniy konseptlarining tahlilini ko‘rishimiz mumkin:

Nutqiy akt	Hurmat	Minnatdorchilik	Uzr
1. So‘rash	Uz: Marhamat, iltimos, yordam bera olasizmi? En: Could you please help me? De: Könnten Sie mir bitte helfen?	Uz: Oldindan rahmat sizga. En: Thank you in advance. De: Vielen Dank im Voraus.	Uz: Kechirasiz, sizni bezovta qildim. En: Sorry to bother you. De: Entschuldigen Sie die Störung.
2. Tashakkur bildirish	Uz: Sizga katta hurmat bilan rahmat! En: Thank you very much, with respect. De: Vielen Dank, mit	Uz: Chin yurakdan rahmat. En: Thank you from the bottom of my heart. De: Herzlichen	Uz: Uzr, rahmat aytishni unutibman. En: Sorry, I forgot to thank you. De: Entschuldigung, ich habe vergessen,

	Respekt.	Dank.	Danke zu sagen.
3. UZR so'lash	Uz: Hurmat ila uzr so'rayman. En: My sincere apologies. De: Ich bitte höflich um Entschuldigung.	Uz: Minnatdorman, kechirdingiz. En: I appreciate your understanding. De: Danke für Ihr Verständnis.	Uz: Kechirasiz, bu mening aybim. En: I'm sorry, it's my fault. De: Es tut mir leid, das war mein Fehler.
4. Tabriklash	Uz: Sizga hurmat bilan tabriklar. En: Congratulations with great respect. De: Mit Respekt gratuliere ich Ihnen.	Uz: Sizga hurmat bilan tabriklar. En: Congratulations with great respect. De: Mit Respekt gratuliere ich Ihnen.	Uz: Kechirasiz, kecha tabriklay olmadim. En: Sorry I couldn't congratulate you yesterday. De: Entschuldigen Sie, ich konnte Sie gestern nicht gratulieren.
5. Rad etish	Uz: Hurmat ila, lekin qabul qila olmayman. En: With respect, I must decline. De: Mit Respekt, aber ich muss ablehnen.	Uz: Rahmat, lekin men qatnasha olmayman. En: Thank you, but I can't attend. De: Danke, aber ich kann nicht teilnehmen.	Uz: UZR, bunga rozi bo'la olmayman. En: Sorry, I can't agree to that. De: Es tut mir leid, das geht nicht.

Tadqiqot jarayonida olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, nutqiy aktlarda madaniy konseptlarning lingvistik va pragmatik ifodalanish shakli har bir til va madaniyatda o'ziga xos tarzda namoyon bo'ladi. Bu farqlar xalqning mental modeli, ijtimoiy qadriyatlar tizimi hamda kommunikativ xulq-atvori bilan chambarchas bog'liqdir. Ingliz tilida nutqiy aktlar, asosan, individuallik va xushmuomalalik tamoyillariga tayanadi. J. Searle va G. Leech nazariyalarida qayd etilganidek, ingliz madaniyatida "face-saving" — ya'ni ijtimoiy hurmat va obro'ni saqlash konsepti muhim pragmatik mezon sifatida qaraladi. Shu sababli ingliz tili foydalanuvchilari nutqda bilvosita, muloyim shakllarni — masalan, "Could you please...", "Would you mind if..." kabi ifodalarni — afzal ko'radilar.

Rus tili materiallari esa aksincha, emotsional ochiqlik, samimiyat va jamoaviy qadriyatlarga asoslanadi. V. Karasik va N. Arutyunova ta'kidlaganidek, rus

madaniyatida madaniy konseptlar ko'proq hissiy ifoda va shaxslararo munosabatlar orqali namoyon bo'ladi. Shu bois "pravda" (haqiqat), "soglasie" (kelishuv), "dusha" (ruh) kabi konseptlar rus kommunikativ madaniyatining markazida turadi.

Nemis tilida esa nutqiy aktlarning asosiy belgisi — aniqlik, tartib va mantiqiy izchillikdir. H. P. Grice va K. Bühler nazariyalari asosida aytish mumkinki, nemis madaniyatida nutqda ortiqcha hissiylikdan ko'ra, rasmiylik va aniq mantiq ustuvor sanaladi. "Pflicht" (burch), "Ordnung" (tartib), "Respekt" (hurmat) kabi konseptlar bu madaniyatning pragmatik poydevorini tashkil etadi.

O'zbek tilida esa nutqiy aktlar hurmat, kamtarlik va ijtimoiy maqomga moslashuv kabi qadriyatlarga tayangan holda shakllanadi. A. Nurmonov, R. Sayfullayeva, G. To'xliyeva va D. Yo'ldoshevlarning izlanishlariga ko'ra, o'zbek tili muloqotida so'zlovchi va tinglovchining yoshi, mavqei hamda ijtimoiy maqomi nutqning shakli va ohangiga bevosita ta'sir qiladi. Shu sababdan, o'zbek tilida buyruq yoki rad etish kabi aktlar bevosita emas, balki yumshoq va ehtiromli shakllarda ifodalanadi.

Umuman olganda, tahlil natijalari shuni tasdiqlaydiki, to'rt tilda ham madaniy konseptlar nutqiy aktlarning pragmatik tuzilmasida markaziy o'rin tutadi. Biroq ularning ifoda shakli har bir xalqning madaniy identiteti va kommunikativ strategiyasiga ko'ra farqlanadi. Ingliz va nemis tillarida kommunikatsiya mantiqiylik va individualizm tamoyillariga asoslangan bo'lsa, rus va o'zbek tillarida emotsionallik hamda ijtimoiy yaqinlik ustuvorlik qiladi. Shuningdek, madaniy konseptlar faqat so'z yoki iboralar darajasida emas, balki intonatsiya, leksik tanlov va kontekstual omillar orqali ham o'z aksini topadi. Shu bois, nutqiy aktlarni madaniy jihatdan o'rganishda semantik tahlil bilan bir qatorda pragmalingsistik va diskursiv yondashuvlarni qo'llash zarurdir.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, madaniy konseptlar har bir tilda nutqiy aktlarning shakllanishida va ularning pragmatik ma'nosini belgilashda muhim rol o'ynaydi. Til faqat muloqot vositasi bo'lib qolmay, balki xalqning dunyoqarashi, qadriyatlari va ijtimoiy munosabatlarini ifodalovchi madaniy hodisa sifatida namoyon bo'ladi.

Qiyosiy tahlil asosida aniqlanishicha, ingliz va nemis tillarida kommunikatsiya individuallik, xushmuomalalik va mantiqiylikka tayanadi, bu esa bilvosita ifoda, aniq tuzilma va normativ yondashuvlarning ustunligini ta'minlaydi. Rus va o'zbek tillarida esa emotsionallik, samimiyat, hurmat va ijtimoiy yaqinlik kabi qadriyatlar asosiy kommunikativ mezon sifatida qaraladi. Shu sababli bu tillarda nutqiy aktlar ko'proq hissiy ohang, ehtiromli shakllar va kontekstual moslashuv orqali ifodalanadi.

Tadqiqot til va madaniyat o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni pragmatik darajada yoritib, madaniy konseptlarning kommunikativ jarayonlardagi funksional ahamiyatini aniqlab berdi. Natijalar shuni tasdiqlaydiki, madaniy konseptlarni o'rganish lingvokulturologik, pragmalingvistik va kognitiv yondashuvlarning uyg'unlashuvi orqali yanada samarali bo'ladi. Amaliy nuqtayi nazardan, ushbu tadqiqot natijalari chet tillarni o'qitish, tarjima nazariyasi, madaniyatlararo muloqot va kommunikativ kompetensiyani shakllantirish jarayonlarida qo'llanilishi mumkin. Shuningdek, olingan xulosalar turli madaniyat vakillari o'rtasidagi muloqotda yuzaga keladigan pragmatik to'siqlarni kamaytirish va samarali kommunikatsiyani yo'lga qo'yishda muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Searle, J. R. (1979). *Expression and Meaning: Studies in the Theory of Speech Acts*. Cambridge University Press.
2. Leech, G. (1983). *Principles of Pragmatics*. London: Longman.
3. Grice, H. P. (1975). "Logic and Conversation." In: *Syntax and Semantics*, Vol. 3. New York: Academic Press.
4. Bühler, K. (1934). *Sprachtheorie: Die Darstellungsfunktion der Sprache*. Jena: Fischer.
5. Karasik, V. I. (2002). *Yazykovoy krug: lichnost', kontsepty, diskurs*. Volgograd: Peremena.
6. Arutyunova, N. D. (1990). *Diskurs: struktura i semantika*. Moskva: Nauka.
7. Wierzbicka, A. (1997). *Understanding Cultures through Their Key Words*. New York: Oxford University Press.
8. Nurmonov, A. (2002). *Pragmatika va lingvokulturologiya masalalari*. Toshkent: Fan.
9. Sayfullayeva, R. R. (2010). *Hozirgi o'zbek adabiy tili (Pragmatika asoslari)*. Toshkent: Universitet nashriyoti.
10. To'xliyeva, G. (2014). *Til va madaniyat: lingvokulturologik yondashuv*. Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti.
11. Yo'ldoshev, D. (2018). *Nutqiy aktlar nazariyasi va ularning o'zbek tilidagi ifodalanishi*. Samarqand: SamDU nashriyoti.

